

HADISLARNING JAMIYATIMIZ HAYOTIDA TUTGAN O'RNI
Dilbar Nazarova Baxtiyor qizi, Buxoro davlat pedagogika instituti talabasi
dilbarnazarova00@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada buyuk muhaddis olim imom al-Buxoriyning hayot yo'li va uning durdona asarlari to'g'risida so'z boradi. Jumladan, "Al-jome as sahih"da qanday hadislar jamlangani, ularning mazmun-mohiyati bugungi jamiyatimizning turmush tarzida tutgan roli haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Iymon, e'tiqod, odob, axloq, kamtarlik, insoniylik, jamiyat, tarbiya.

РОЛЬ ХАДИСОВ В ЖИЗНИ ОБЩЕСТВА
Дилбар Назарова Бакhtiёр кизи, Студентка Бухарского государственного педагогического
института
dilbarnazarova00@gmail.com

Аннотация. В статье рассказывается о жизненном пути великого мухаддистоведа имама аль-Бухари и его шедеврах в тому числе о том какие хадисы входят в аль джаме ас сахих, а также обсуждается роль их смысла. В образе жизни нашего общества.

Ключевые слова: Вера, смирение, манеры, этика, человечество, честность, правильность, общество.

THE ROLE OF HADITHS IN THE LIFE OF OUR SOCIETY
Dilbar Nazarova Bakhtiyorovna, Student of Bukhara State Pedagogical Institute
dilbarnazarova00@gmail.com

Annotation. The article discusses the life path of the great Hadith scholar Imam al-Bukhari and his masterpieces. In particular, it discusses what hadiths are collected in Al-jome as-sahih and their content and essence, and their role in the lifestyle of our society today.

Key words: faith, belief, manners, sloppiness, humility, humanity, society, education.

Buyuk muhaddis imom al-Buxoriy 810-yilning 20-iyulida Buxoroda tavallud topgan. Ismi Muhammad, kunyasi Abu Abdulloh bo'lgan. Otasining ismi Ismoil. Ismoil Buxoriy ham muhaddis bo'lgan goho tijorat bilan shug'ullangan. Onasi ham qo'li duoda qalbi Ollohda pokiza ayol bo'lgan. Buxoriy hadislarini inson ma'naviy kamoloti hamda jamiyat ravnaqiga olib boradigan yo'l desa adashmaydi kishi.

Har bir ezgu amal sadaqadir!

Jobir ibni Abdulloh raziyallohu anhu rivoyat qiladilar: "Rasululloh sallallohu alayhi va sallam: "Har bir ezgu amal sadaqadir!" – dedilar".

Said ibn Abu Burda o'z ota bobolaridan naql qiladilar: "Nabiy sollallohu alayhi vasallam: "Har bir musulmon sadaqa bermog'i lozimdir",- deb aytdilar. Shunda odamlar: "Agar sadaqa qilgulik narsa topolmasa chi? "- deb so'rashdi. Janob Rasululloh: "Qo'llari bilan mehnat qilib, o'zi ham manfaatlansin, sadaqa ham bersin!"- dedilar. Odamlar "Agar ishlashga qurbi kelmasa, yokim ishlamasa Ne qilay?" – deyishdi. Janob Rasululloh: "Nochor va hojatmand kishilarga madad bersin!"- dedilar. Odamlar "Bunga ham qodir bo'lmasa his?" – deyishdi. Janob Rasululloh "Boshqalarni yaxshilikka chorlasin!" – dedilar. Odamlar: "Bunga ham qodir bo'lmasa his?"- deyishdi. Janob Rasululloh: "Yomonlikdan o'zini tiysin, o'sha uning uchun sadaqadir!"- deb javob qildilar".

Jamiyatimizda kuzatilayotgan suiqasd, o'g'rilik, poraxo'rlik kabi illatlarni kuzatib jim o'tib ketish ham jinoyatdir aslida. Qonun ustuvor bo'lgan davlatda bunday noxush hodisalar sodir etilishi bu insonlarning hayotida qonunning ham ahamiyati pasayib borayotganini bildiradi. Xo'sh, bu jarayonda qanday yo'l tutish kerak? Avvalo bu masalada insonlar qalbida asl inson qanday bo'lishi kerak! Mana shu haqida bilim ko'nikmalarini hosil qilish, iymon tuyg'ularini singdirish, ijobiy tashabbuskorlikga o'rgatish lozim. Hadislar to'plami esa bu yo'lda katta yordamchi manba sanaladi. Imom Buxoriyning nafaqat hadislar to'plami balki uning shaxsiy hayoti ham katta tarbiyaviy ahamiyatga ega.

Imom al-Buxoriyning birinchi ustozini uning ota-onasi bo'lgan onasi unga o'qish yozishni o'rgatib Imom Molikning Muvvatto (Hadislar to'plami) asarini yodlatgan. "Tarixi Bag'dod" kitobida men mingdan ziyod shayxdan hadis yozib olganman deb aytadi. Buxorodagi ustozlari Muhammad Salom Poykandiy Muhammad Yusuf Buxoriy Abdulloh ibni Muhammad Musnadiy Horun ibn Ash'as yoshligida esa Basra olimlarining ortidan ergashib yurgan. Hoshid ibn Ismoil ismli hamdarsning ma'lumot berishicha, Imom al-Buxoriy bir necha sheriklari bilan Basra shahrining ulamolaridan biriga borib ilm olar ekanlar, hammalari ustozning og'zidan chiqqan har bir so'zni tartib bilan yozib olishar, Imom Buxoriy esa hech narsa yozmay faqat darsni tinglab o'tirar ekan.

Bir kuni talabalar "o'n olti kun oldingi darsimizni Buxoriydan so'rab olaylikchi qani bilarmikan" deb imtihon qilishibdi. Imom Buxoriy o'n olti kun oldingi darsni birma-bir xatosiz tartib bilan o'qib berayotgandek aytib beribdi,

shunda talabalar o'zlari yozishgan ma'lumotlarda kamchilik borligiga amin bo'lib tuzatib olishibdi. Barcha talabalar Buxoriyning zehriga xotirasiga lol qolishibdi.

Bugungi jamiyat hayotiga nazar tashlaydigan bo'lsak uning bir tomonlama rivojlanayotganiga amin bo'lamiz ma'naviy tomondan esa jarlik sari qulab boryapti desak mubolag'a bo'lmaydi. Agarda hadislardan ko'proq qismini maktab oliy ta'lim muassasalari va boshqa barcha ta'lim muassasalarining darsliklariga kiritilsa, yosh avlodga ularning dunyoqarashiga samarali ta'sir ko'rsatadi.

Buxoriyning "Al-jome as-Sahih" asarini o'qish jamiyatning barcha katta-yu kichigi uchun foydalidir. Bu asar nafaqat ibodatga oid, balki musulmonlarning o'zaro muomala madaniyati qanday bo'lishi kerakligini ko'rsatuvchi dasturiy hujjatdir. Imom Buxoriy hadis ilmida oltita ishonchli imomning biri hisoblanadi, shu bilan birga jamiyat ravnaqiga oid hadislarini o'zidan meros qoldirgan. Hofiz Shamsiddin Zahabiy o'zining "Tarix ul-islom" kitobida quyidagilarni yozadi: "Jome Us-Sahih" alloh taoloning kitobidan keyingi islomning eng ulug' kitobidir". Imom Buxoriy o'zining "Al-jome as-Sahih"ning "Kitob ul-Adab" qismida odob axloqqa oid hadislarini 128 bobda 300 dan ortig'ini keltirgan. Ba'zi boblarida Quroni karim oyatlarini sahobalarning so'zlarini keltirib o'tgan, inson ro'para keladigan har bir qadamda sinovlardan va qiyinchiliklardan iymon yo'li bilan chiqib ketish uchun ham bizga hadislar kerak va zarur. Hadislar inson qalbiga iymon nurlarini jo etgan holda, jamiyatda bir-birlariga mehr-oqibatli, muruvvatli, saxovatli bo'lishadi.

Buxoriy o'z hadislarida jamiyatimizda mehr-oqibat, iymon, insof, diyonat, adolat, milliy qadriyatlar yo'qolib ketmasligi uchun "Musulmonning musulmon ustidagi haqqi beshtadir"-deb nomlangan hadisida shunday deyiladi:

Salomga alik olish;

Kasal bo'lsa borib ko'rish;

Janozaga ergashish;

Taom yoki boshqa narsaga chaqirganda javob qaytarish;

Aksa urganda javob qilish.

Yuqoridagilarning barchasi insonlardagi bir-birlariga bo'lgan samimiy munosabatlarning o'ziga xos ko'rinishidir. Tarixdan ma'lumki, xalqimizda or-nomus, g'urur tuyg'usi juda kuchli bo'lgan, mana shu o'ziga xoslikni buyuk ajdodlarimizning boy ma'naviy merosidan anglab olsak bo'ladi.

Davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev ham ajdodlarimizning donishmandlik an'analariga rioya qilib, kuchli, adolatli, demokratik davlat tuzish, inson manfaatlari hamma narsadan ustunligi, davlat boshqaruvi ham insoniylik va adolat bilan boshqarilayotganligini, Hadis ilmini mamlakatimizda keng targ'ib qilish uchun hadisshunoslik maktabi shakllanishi va rivojlanishi uning ilmiy manaviy asoslarini har tomonlama chuqur o'rganish, tadqiq etish va uning natijalari asosida hadislardagi ezgu umuminsoniy g'oyalarni xalqimizga, ayniqsa, yosh avlodga yetkazish, hadis bo'yicha malakali mutaxassislarni yetishtirib chiqish, hadisshunoslikni rivojlantirishni o'z nutqlarida aytib o'tdilar.

Jamiyatimizni yanada rivojlantirishda, insonlar orasida mehr oqibat urug'larini sepishda, inson ma'naviy bo'shlig'ini to'ldirishda Imom Buxoriy hadislarini asqotadi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2022-yil 24-avgust kuni Buxoriy maqbarasini ziyorat qildi. Qur'on oyatlari tilovat qilindi maqbara qayta qurildi masjid va madrasalar qad rostladi. Ushbu qurilish mobaynida prezidentimiz Imom Buxoriy hayotini ko'rsatuvchi elektron muzey tashkil etilishi haqidagi taklifini bildirdi.

* Munofiq alomati uchta: gapirganda yolg'on so'zlaydi, va'da bersa xilof qiladi, omonat berilsa xiyonat qiladi;

* Alloh taolaga amallarning eng yaxshisi u oz bo'lsa ham unda bardavom bo'lgani yaxshidir;

* Kishi o'zi uchun yaxshi ko'rgan narsani birodariga ham ravo ko'rmaguncha komil mo'min bo'la olmaydi.

1322 ta hadis kiritilgan "Al-adab al-mufrad" kitobining e'tiborli jihati shundaki, Imom Buxoriy "Sahih Buxoriy" kitobidagi ba'zi muallaq hadislarining to'liq sanadini ushbu kitobda zikr qilib ketgan, ya'ni ushbu kitob Sahih Buxoriyning to'ldiruvchisi deyish mumkin.

"Al-jome as-sahih"ni Buxoriyning shogirdlari Firabriy rivoyat qilgan bo'lsa, "Al-adab al-mufrad"ni Ahmad ibn Muhammad Bazzor rivoyat qilgan, ushbu kitob Shayx Muxammad Sodik Muhammad Yusuf tomonlaridan o'zbek tiliga tarjima qilingan. Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf kitoblarida ham yoshlar tarbiyasi, jamoatchilik uchun tarbiyaviy ahamiyatga ega bilimlar ko'p, jumladan, hazratning "Baxtiyor oila" asari islom dinining oilaviy munosabatlarga oid axkomlarning keng va batafsil sharhi bo'lib, musulmon kishi oilaviy hayotda bilishi lozim bo'lgan barcha masalalarni o'z ichiga oladi. Insonga ikki dunyo saodati yo'lini ko'rsatib bergan. Islom dinining baxtli, saodatli oila qurish, er-xotinning burch va majburiyatlari, huquqlari, ota-onaga, qaynona-qaynotaga bo'lgan munosabat, kelin-kuyov tanlash, aqiqa, farzand tarbiyasi, silayi rahm, taloq va shu kabi dolzarb masalalar Salaf solihlarning hayoti misolida musulmonning baxtli oilaviy hayoti ko'rsatib berilgan.

* Nabiy sollallohu alayhi vasallam "Men va yetimning kafilini olgan kishi jannatda yonma yon o'tiraman" -deb ikki barmoqlarini juftlab ko'rsatganlar.

* Nabiy sollallohu alayhi vasallam "Har bir yaxshilik sadaqadir" -deganlar.

* Nabiy sollallohu alayhi vasallam "Hech bir kimsaga, sabrdan yaxshiroq ulug'roq ne'mat berilmagan" -deb aytganlar.

* Nabiy sollallohu alayhi vasallam "Kimki rizqim ulug', umrim uzoq bo'lsin desa qarindosh urug'lariga zakot

bersin”- deganlar.

Payg‘ambarimiz sallollohu alayhi vasallamning qilgan har bir ishlari sunnat hisoblanadi. Sunnat o‘zi nima degan savolga shunday javob berishimiz mumkin.

Payg‘ambarimiz s.a.v. ko‘rgan kuzatgan ishning taqiqlanmagan.

Payg‘ambarimiz s.a.v. tomonlaridan aytilgan gaplar.

Payg‘ambarimiz s.a.v. qilib ko‘rsatgan ishlari mana shular sunnat deyiladi.

Ushbu hadislar insonning shaxsiy submadaniyatiga, axloqiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi, o‘zi axloq nima?, axloq (arabcha -xulq atvor ma‘nosini bildiradi) ijtimoiy ong shakllaridan biri bo‘lib, shaxs ijtimoiy munosabatlarini hamda xatti-harakatini tartibga soladigan qonun qoidalar majmuyi.

Xulosa qilib aytganda, Imom Buxoriy hayoti ham uning hadislar ham biz yosh avlod uchun katta maktabdir. Hadislar har bir mo‘minning ishonchini e‘tiqodini mustahkamlaydi insonning ma‘naviy kamolotini boyitadi. Komil insonni shakllantirishda asosiy manba bo‘lib xizmat qiladi. Kundalik hayotda uchraydigan muammolarni, qiyinchiliklarni, bartaraf etishda komil inson bo‘lib yetishishda hadislar dasturulamal bo‘la oladi. “Islom, ya‘ni musulmonchilik oshkoradir, iymon esa dildadir. Iymon va amal bir-biriga yaqindir”.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Imom Buxoriy “Al-jome as sahih” (Ishonchli to‘plam). Arabchadan A.Abdulloh tarjimai. Tosh. Qomuslar Bosh tahririyati 1992.

2. I.A.Karimov. “Yuksak ma‘naviyat yengilmas kuch” 2008.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2017-yil 19-sentabr kuni BMT bosh assambleyasi 72-sessiyasida so‘zlagan nutqi.

4. O‘zbekiston Respublikasi prezidentining “Diniy ma‘rifiy sohani tubdan takomillashtirish” to‘g‘risida 2018-yil 16-apreldagi PF-5416-son farmoni.

5. U.Uvatov, O.Muhammadiyev. “Imom Buxoriy”. T. Sharq nashriyoti.2019.

6. Diyorbek.X.Q. “Hadis ilmining paydo bo‘lishi Imom Buxoriyning pedagogik g‘oyalari” . 2022.

7. I.G.Valeriyevna. “Pedagogika nazariyasi va tarixi”-darslik. 2-qism.

8. Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. “Baxtiyor oila “.Hilol nashr. 2024.